ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Sirdaryo viloyati Yangiyer shahar 10-sonli maktabning amalyotchi psixologi

Xasanova Malika Ibragimovna

Sirdaryo viloyati Yangiyer shahar 3-makatabning amalyotchi psixologi

Tagaymuratova Dildora Nurmuhammedovna

YOSHLARNI ZAMONAVIY KASBLARGA YO‘NALTIRISHNING YANGICHA PSIXOLOGIK YONDASHUVLARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirishning dolzarbligi, ushbu jarayonda qo‘llanilayotgan innovatsion psixologik yondashuvlar hamda ularning samaradorligi keng yoritilgan. Shuningdek, shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaga asoslangan va motivatsion yondashuvlarning nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilingan. Yoshlarning kasbiy o‘zini anglashini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar va zamonaviy metodlarning o‘rni ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Kasbiy yo‘naltirish, zamonaviy kasblar, psixologik yondashuv, motivatsiya, kompetensiya, kouching, mentoring, kasbiy diagnostika, yoshlar psixologiyasi, raqamli texnologiyalar.

Kirish

Hozirgi globallashuv sharoitida jamiyat hayotining barcha jabhalarida tub o‘zgarishlar yuz bermoqda. Ayniqsa, mehnat bozori va kasblar tizimi jadal ravishda yangilanib bormoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, sun’iy intellekt va avtomatlashtirish jarayonlari natijasida yangi kasblar yuzaga kelmoqda, ayrim an’anaviy kasblar esa o‘z ahamiyatini yo‘qotmoqda.Bunday sharoitda yoshlarni to‘g‘ri kasb tanlashga yo‘naltirish muhim ijtimoiy-psixologik vazifa hisoblanadi. Mazkur jarayonda zamonaviy psixologik yondashuvlardan foydalanish yoshlarning individual imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Yoshlarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirish masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogik, balki chuqur psixologik muammo sifatida ham qaralmoqda. Chunki kasb tanlash jarayoni shaxsning o‘zini anglash, hayotiy maqsadlarini belgilash va jamiyatda o‘z o‘rnini topishi bilan bevosita bog‘liqdir. Shu sababli ushbu jarayonda an’anaviy usullar o‘rniga yangicha, ilmiy asoslangan psixologik yondashuvlardan foydalanish zarur.

Birinchidan, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv doirasida har bir yoshning individual xususiyatlari chuqur o‘rganiladi. Bu jarayonda psixologik diagnostika, suhbatlar va kuzatuv metodlari qo‘llaniladi. Natijada yoshlarning ichki imkoniyatlari, qiziqishlari va yashirin qobiliyatlari aniqlanadi. Bu esa ularga mos kasb tanlash imkoniyatini kengaytiradi va noto‘g‘ri tanlov ehtimolini kamaytiradi.

Ikkinchidan, kompetensiyaga asoslangan yondashuv zamonaviy mehnat bozorining talablariga moslashishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ish beruvchilar faqat nazariy bilim emas, balki amaliy ko‘nikmalarga ega mutaxassislarni talab qilmoqda. Shu bois yoshlarni kasbga yo‘naltirish jarayonida ularda quyidagi kompetensiyalarni shakllantirish zarur:

tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, jamoada ishlash, kommunikativ ko‘nikmalar va raqamli savodxonlik.

Uchinchidan, motivatsion yondashuv yoshlarning ichki rag‘batini shakllantirishga xizmat qiladi. Ko‘pincha yoshlar tashqi ta’sirlar – ota-ona yoki jamiyat fikri asosida kasb tanlaydi. Bu esa kelajakda kasbiy qoniqmaslikka olib keladi. Shu sababli psixologlar yoshlarning ichki qiziqishlarini uyg‘otish, ularda o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga e’tibor qaratishlari lozim.

To‘rtinchidan, kouching va mentoring texnologiyalari yoshlarning kasbiy rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Kouching orqali shaxs o‘z imkoniyatlarini anglab yetadi va maqsad sari ongli harakat qiladi. Mentoring esa tajribali mutaxassislar tomonidan beriladigan amaliy maslahatlar orqali yoshlarning yo‘lini aniq belgilashga yordam beradi. Bu ikki yondashuv uyg‘unligi yoshlarning kasbiy shakllanishini tezlashtiradi.

Beshinchidan, kasbiy diagnostika va testlash tizimi ilmiy asoslangan qaror qabul qilishga xizmat qiladi. Zamonaviy psixologik testlar yordamida yoshlarning kasbiy moyilligi, intellekt darajasi, shaxsiy xususiyatlari aniqlanadi. Bu esa individual yondashuvni ta’minlab, kasb tanlash jarayonini ancha samarali qiladi.

Bundan tashqari, amaliy tajriba muhim omil sifatida alohida ta’kidlanadi. Yoshlar turli kasblarni bevosita sinab ko‘rish orqali o‘z qiziqishlarini aniqlaydi. Stajirovkalar, treninglar va amaliy mashg‘ulotlar ularga real ish muhitini his qilish imkonini beradi. Bu esa nazariy bilimlarni mustahkamlash bilan birga, kasbga bo‘lgan ishonchni oshiradi.

Raqamli texnologiyalar ham bu jarayonda muhim o‘rin tutadi. Onlayn platformalar, virtual simulyatsiyalar va sun’iy intellekt asosidagi maslahat tizimlari yoshlarga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ular orqali yoshlar dunyo kasblari haqida ma’lumotga ega bo‘lishi, o‘z qiziqishlarini tahlil qilishi va mos yo‘nalishni tanlashi mumkin.

Shunday qilib, yoshlarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirish jarayoni kompleks yondashuvni talab qiladi. Psixologik, pedagogik va texnologik omillarning uyg‘unligi bu jarayonning samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirish bugungi kunda strategik ahamiyatga ega bo‘lgan masalalardan biridir. Mehnat bozori talablarining o‘zgarishi, yangi kasblarning paydo bo‘lishi va texnologik taraqqiyot bu jarayonni yanada murakkablashtirmoqda. Shu bois an’anaviy yondashuvlar o‘rniga yangicha psixologik yondashuvlarni joriy etish zarur.

Maqolada ko‘rib chiqilgan shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaga asoslangan, motivatsion yondashuvlar, shuningdek kouching va mentoring texnologiyalari yoshlarning kasbiy shakllanishida muhim rol o‘ynashi aniqlandi. Ushbu yondashuvlar yoshlarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ularni to‘g‘ri yo‘naltirish imkonini beradi.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi kasb tanlash jarayonini yanada qulay va samarali qilmoqda. Bu esa yoshlarning ongli, mustaqil va asoslangan qaror qabul qilishiga xizmat qiladi.

Kelajakda yoshlarni kasbga yo‘naltirish tizimini yanada takomillashtirish uchun ta’lim muassasalari, psixologlar, ota-onalar va ish beruvchilar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Faqatgina kompleks yondashuv orqali jamiyatda raqobatbardosh, innovatsion fikrlaydigan va o‘z kasbidan mamnun bo‘lgan yosh kadrlarni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Super D.E. The Psychology of Careers. New York: Harper & Row, 1957.
2. Holland J.L. Making Vocational Choices. Psychological Assessment Resources, 1997.
3. Savickas M.L. Career Construction Theory. 2013.
4. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. 1997.
5. Goleman D. Emotional Intelligence. 1995.
6. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic Motivation and Self-Determination. 1985.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’limga oid qarorlari (2019–2023).
8. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim vazirligi materiallari.
9. Internet manbalari: www.coursera.org, www.udemy.co